

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Siun
SOTE

Itsemääräämisoikeuden rajoittamisen huomioiminen kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikaisen hoidon järjestelyissä kesällä 2024

Loppuraportti 1.2.2024

Sisällysluettelo

1	TAUSTA	2
1.1	Tausta ja lähtökohdat	2
1.2	Tavoitteet	3
1.3	Toteutus	4
2	NYKYTILAN KUVAUS	5
2.1	Lomien päiväaikaisen hoidon nykytila	5
2.2	Miten muualla?	6
2.3	Ohjauskeskustelu Valviran, ISAVIn ja Siun soten vammaispalvelujen edustajien kanssa	6
2.4	Suunnittelutyöryhmän vaihtoehtoiset esitykset johtoryhmälle.....	7
2.5	Johtoryhmän ohjaus työryhmälle.....	8
3	SAAVUTETUT TULOKSET JA JATKOTOIMENPITEET	9
4	TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN JA JATKOTOIMET	10
4.1	Huomioitavat asiat alueelliseen jatkotyöskentelyyn.....	10

Tekijät

Anri Silvennoinen

1 TAUSTA

1.1 TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Itsemääräämisoikeus on jokaiselle ihmiselle kuuluva perus- ja ihmisoikeus, josta säädetään perustuslaissa, YK:n vammaissopimuksessa ja kehitysvammalaissa. Tiivistettynä itsemääräämisoikeus tarkoittaa oikeutta määrätä itsestään, omasta elämästään ja oikeudestaan päättää itseään koskevista asioista ja tehdä valintoja. Itsemääräämisoikeus sisältää oikeuden yhdenvertaisuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta ts. kehitysvammalaki (23.6.1977/519) korostaa jokaisen erityishuollossa olevan kehitysvammaisen ihmisen oikeutta täysimääräiseen osallistumiseen yhteiskunnassa. Osallisuus ei voi toteutua, ellei ihminen saa itse päättää asioistaan. Kehitysvammalain muutoksella 10.6.2016 vahvistettiin erityishuollossa olevan henkilön itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista sekä vähennettiin rajoitustoimenpiteiden käyttöä erityishuollossa. Lain mukaan kehitysvammaisen ihmisen itsemääräämistä tulee vahvistaa ja hänen itsenäistä suoriutumistaan tukea. Erityishuoltoa tulee toteuttaa ensisijaisesti yhteisymmärryksessä erityishuollossa olevan asiakkaan kanssa.

Kehitysvammalaki säätelee myös rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Rajoitustoimenpiteillä tarkoitetaan sellaisia toimia, joilla rajoitetaan kehitysvammaisen tai muun erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan perusoikeuksia hänen tahdostaan riippumatta. Rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää vain silloin, kun 1.) erityishuollossa oleva henkilö ei kykene tekemään hoitoa ja huolenpitoa koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia 2.) rajoitustoimenpiteiden käyttäminen on välttämätöntä hänen terveytensä tai turvallisuutensa taikka muiden terveyden tai turvallisuuden suojaamiseksi tai merkittävän omaisuusvahingon estämiseksi 3.) muut lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen sopivia tai riittäviä ja rajoitustoimenpiteisiin turvautuminen on välttämätöntä.

Rajoitustoimenpiteen käyttö on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Jos rajoitustoimenpide kohdistuu alaikäiseen asiakkaaseen, on rajoitustoimenpidettä toteutettaessa otettava huomioon lapsen etu, hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Kaikkien laissa säädettyjen yleisten edellytysten tulee täytyä ja ne tulee myös perustella. Keskeistä rajoitustoimenpiteiden käytössä on myös asianmukainen kirjaaminen. Kirjaaminen on edellytys sille, että perusoikeuksien, kuten ihmisarvoisen kohtelun, henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden turvaamisesta voidaan jälkikäteen varmistua.

Rajoitustoimenpiteitä voivat toteuttaa toimintayksikön henkilökuntaan kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 8 § ja Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 2 § määrittelevät tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt.

Vastaavasti Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 3 a luku Itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja rajoitustoimenpiteiden käyttö erityishuollossa (20.5.2016/381) määrittelee, että erityishuollon toimintayksikössä on oltava sen toimintaan ja erityishuollossa olevien henkilöiden erityisiin tarpeisiin nähden riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Toimintayksikön henkilökunta on perehdytettävä, ohjeistettava ja koulutettava itsemääräämisoikeuden tukemiseen, rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisemiseen ja niiden asianmukaiseen käyttämiseen.

KEVÄT 2023

Keväällä 2023 havahduttiin epäkohtaan kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikaisen hoidon järjestämisestä niille lapsille, joilla on haasteellista käytöstä ja joiden kohdalla mahdollisesti jouduttaisiin tai on jouduttu aikaisemmin turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin viime sijaisina toimenpiteinä, kun kaikki muut lievemmat vaihtoehtoiset toimintatavat ja -keinot itsenäisen suoriutumisen ja itsemääräämisoikeuden tukemiseksi on käytetty.

Lainsäädännön mukaan erityishuollossa voidaan käyttää kehitysvammalain mukaisia rajoittamistoimenpiteitä ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, laitoshoidossa tai joiltakin osin päiväaikaisessa työ- ja päivätoiminnassa, jos yleiset edellytykset täyttyvät. Näin ollen kerho- tai leirityyppinen toiminta ei kuulu lain soveltamisen piiriin. Sosiaalipalvelujen tulee olla sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää, ja jotka vastaavat alueen asukkaiden tarpeita.

Kesällä 2023 jokaisen mahdollisia rajoittamistoimenpiteitä vaativien lasten (10 lasta) kohdalla palveluntarpeeseen vastattiin järjestämällä asiakas/perhekohtaisia yksilöllisiä ratkaisuja. Järjestämistavoista keskusteltiin jokaisen päiväaikaista hoitoa tarvitsevan, erityishuoltoa saavan lapsen huoltajan kanssa. Lomien päiväaikaiset palvelut saatiin järjesteltyä yksilöllisesti vaihtelevilla ajanjaksoilla pääosin jokaiselle erityishuoltoa saavalle lapselle / nuorelle, joiden IMO-suunnitelmaan sisältyi rajoittamistoimenpiteitä.

Palvelujen järjestämisessä kesällä 2023 mahdollisia rajoitustoimia vaativien asiakkaiden kohdalla oli jossain määrin haasteita johtuen palvelujen järjestämistapojen muutoksista pikaisella aikataululla sekä asiakkaiden yksilöllisistä tarpeista ja perheiden kokonaistilanteista. Omat haasteensa palvelujen järjestämiseen asettivat henkilökunnan saatavuus, koska vakituista ja sote-koulutettua henkilökuntaa ei ollut saatavilla. Lisäksi nopealla aikataululla palvelujen järjestämistä hankaloitti asiakkaiden kaukainen sijainti hyvinvointialueella.

1.2 TAVOITTEET

Syksyllä 2023 vammaispalvelujen johtoryhmä esitti tehtäväksiannon koota työryhmä, joka suunnittelee kesän 2024 kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikaista hoitoa niille asiakkaille, joiden hoidossa

jouduttaisiin mahdollisesti turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin. Tavoitteena oli saada palvelut järjestymään siten, että perusoikeuksien rajoittaminen perustuu lakiin ja lain kaikki muutkin yleiset edellytykset täyttyvät. Lainsäädäntö edellyttää asiakkaan itsemääräämisoikeuden tukemista, rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisyä ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä asianmukaisesti, joka edellyttää henkilöstöltä muun muassa Avekki-koulutuksia. Lain yleisiin edellytyksiin kuuluu myös riittävä määrä soten ammattihenkilöstöä. Lainsäädännön mukaan rajoittamistoimenpiteitä voidaan käyttää ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, laitoshoidossa asuville ja osittain myös työ- ja päivätoiminnassa, jos yleiset edellytykset täyttyvät. Näihin lainalaisuuksiin perustuen suunnittelutyöryhmä aloitti työskentelynsä.

Suunnittelutyöryhmään osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja se koottiin moniammatillisesti. Tavoitteena oli pitää työryhmän jäsenten määrä kohtuullisen pienenä, max 8 jäsentä. Työryhmään kuuluivat: Sanna Mutikainen (Honkalammen koulun rehtori), Sanna Korhonen (Siun soten vammaispalvelujen sosiaalihjaaja), Katri Käyhkö (Siun soten vammaispalvelujen sosiaalityöntekijä), Kati Mukkala (Siun soten vammaispalvelujen sosiaalityöntekijä), Taru Hänninen (Siun soten vammaispalvelujen sosiaalihjaaja), Janne Puhakka (Muksula-Pauliinan palveluesihenkilö), Jenna Sallinen (Siun soten tilapäisen viikonloppuhoidon ja lomien päiväaikaisen hoidon palveluvastaava) ja Anri Silvennoinen (Siun soten tilapäisen viikonloppuhoidon ja lomien päiväaikaisen hoidon palveluesihenkilö ja suunnitteluryhmän puheenjohtaja). Jari Nevanto, Siun soten vammaispalvelujen palvelujohtaja, oli ensimmäisessä Teams-tapaamisessa mukana.

1.3 TOTEUTUS

Työryhmä kokoontui Teamsin välityksellä 5 kertaa ajanjaksolla 31.8.23 – 11.1.24. Työryhmätyöskentely tapahtui kaikilla oman työnsä ohella, eikä työskentelystä aiheutunut lisäkustannuksia Siun sotelle. Jokaisesta Teams-kokoontumisesta laadittiin kokousmuistiot mahdollisine liitteineen, jotka löytyvät Teamsistä Iso Vampan tiimin kansioista Kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikainen hoito. Janne Puhakalle ja Sanna Mutikaiselle kokousmuistiot lähetettiin sähköpostitse. Kokoontumisten välillä Anri Silvennoinen kartoitti joidenkin hyvinvointialueiden vastaavien palvelujen järjestämistapoja, Janne Puhakka selvitteli omalta osaltaan MuPan satelliittitoimintoihin liittyviä kysymyksiä ja Sanna Mutikainen kartoitti Honkalammen koulun työntekijöiden käytettävyyttä lomien päiväaikaisessa hoidossa. Anri Silvennoinen ja Jenna Sallinen esittelivät vammaispalvelujen johtoryhmälle työryhmän suunnitelmia 6.11.23 ja 4.12.23 sekä Vammaispalvelujen (Vampa) isossa kokouksessa 17.1.24 loppuraportin, jossa oli mukana myös toimialuejohtaja Leena Korhonen. Loppuraportti esitellään joryssä 5.2.24. Suunnittelutyöryhmä kokoontuu vielä myöhemmin tilanpäivitykseen kokoonpanolla Katri Käyhkö, Taru Hänninen, Sanna Korhonen, Jenna Sallinen ja Anri Silvennoinen.

2 NYKYTILAN KUVAUS

2.1 LOMIEN PÄIVÄAIKAISEN HOIDON NYKYTILA

Palvelua tarjotaan peruskoulujen lomien aikana syys-, joulu-, talvi- ja kesälomalla kerhotyyppisenä, päiväaikaisena palveluna arkisin hva:lla olevien tarpeiden mukaan. Lapsen tai nuoren oikeus palveluihin määritellään erityishuolto-ohjelmassa ja palvelusuunnitelma toimii perustana suunniteltaessa toimintaa. Palvelun tarkoituksena on mahdollistaa lasten vanhempien työskentely tai opiskelu. Jos päivähoidolle on tarvetta muista syistä, harkitaan palvelun myöntämistä yksilöllisin perustein. Palvelua myönnetään huomioiden koululaisen oikeus lepoon, lomaan ja vapaa-aikaan (Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 31).

Peruslähdekohtana on, että erityishuolto toteutetaan ilman rajoitustoimenpiteitä, yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa, ja tekemistä määrittelevät lapsen osallisuus ja itsemääräämisoikeus. Siitä huolimatta hoitopäivien aikana voi tulla eteen tilanteita, jolloin viimeisenä keinona, kun kaikki muut lievemmat toimenpiteet ja toimintamallit on käytetty, voidaan joutua turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin. Henkilön perustuslaillisia perusoikeuksia voidaan rajoittaa ainoastaan silloin, kun rajoituksen käyttö perustuu lakiin. Kehitysvammalain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ei voida toteuttaa nykyisillä toimintaedellytyksillä. IMO-lainsäädäntö huomioiden palvelua mahdollisine rajoittamistoimenpiteineen voidaan toteuttaa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, laitoshoidossa tai osittain työ- ja päiväaikaisessa toiminnassa, jos yleiset edellytykset täyttyvät.

Haasteita palvelujen järjestämiselle asettaa mm. henkilökunnan rekrytointi. Henkilöstö rekrytoidaan aina uudestaan jokaiselle lomien hoitajaksoille. Henkilöstötarve kerralla on suuri ja lyhyelle jaksolle rekrytointi on haasteellista. Riippuen yksiköstä, loma-ajan pituudesta ja lasten hoidon tarpeesta henkilöstötarve on kerrallaan 1–40 työntekijää. Vakituista henkilökuntaa on käytettävissä ainoastaan tilapäisen viikonloppuhoidon 1–2 työntekijää. Sote-alan ammattihenkilöitä on saatavilla vähän lyhytaikaisiin työsuhteisiin. Jatkuvasti vaihtuva henkilökunta ja ammattipätevyyspuuttaminen muodostavat suuren osaamisvajeen, ts. työntekijöiltä puuttuu riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito. Henkilökunnalla ei ole Avekki-mallin mukaista koulutusta toimintatapoihin ja -otteisiin, vammaisten lasten huolenpitoon, ohjaus- ja vuorovaikutustilanteisiin kehitysvammaisten lasten kanssa, jotka ikätasoon verrattuna ovat erityisen tuen ja ohjauksen tarpeessa.

Muita haasteita toiminnalle asettavat isot lapsiryhmät Nepenmäen koululla ja toimintaa eivät tue koulun tilat, vaikka lapset onkin jaettu kolmeen eri ryhmään. Myös - ei haasteelliset lapset tarvitsevat päivän aikana aika ajoittain yksityistiloja, jossa voisi levätä ja rauhoittua. Kehitysvammaiset lapset kuormittuvat isoissa lapsiryhmissä, jotka osaltaan provosoivat lasten haasteellista käytöstä. Kesällä 2023 Joensuun kaupunki oli vuokrannut heinäkuun ajaksi Nepenmäen koulun tiloja urheiluseuroille, josta aiheutui loma-ajan hoidon toteuttamiselle ylimääräisiä rasitteita. Joensuun kaupunki on vuokrannut kesälle 2024

Nepenmäen koulun tiloja koko kesäksi eri urheiluseuroille, jolloin koulun tiloja käyttää satoja urheiluseurojen lapsia/nuoria. Näin ollen kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikainen hoidon toteuttaminen Nepenmäen koululla ei ole enää jatkossa mahdollista.

2.2 MITEN MUUALLA?

Anri Silvennoinen kartoitti kehitysvammaisten koululaisten lomien aikaisten palvelujen järjestämistapaa ja -käytäntöjä neljällä eri hyvinvointialueella. Järjestämistapa oli vaihtelevaa riippuen hyvinvointialueesta. Yhdellä hva:lla palvelua tuottaa ostopalveluna kasvatusta ja koulutusta, jolloin sama koulun Avekki-koulutettu henkilökunta tuntee lapset ja heidän haasteensa. Tällä hva:lla tiedostettiin IMO-asioihin liittyvät rajoittamisen haasteet.

Toisella hva:lla palvelun tuottaa Päivätoiminta- ja monitoimikeskus, jolloin vakituinen, oma sote-alan Avekki-koulutettu henkilöstö työskentelee kehitysvammaisten koululaisten loma-ajan hoidossa.

Kolmannella hva:lla palvelua järjestetään omana palveluasumisen toimintona Lastentalossa, joka toimii ympärivuorokautisena asumispalvelun yksikkönä. Tällöin oma sote- ja Avekki-koulutettu henkilöstö osallistuu kehitysvammaisten päiväaikaiseen huolenpitoon. Tämän hva:n pienemmissä kunnissa koulut järjestävät palvelua, jolloin toimintaympäristö ja henkilöstö on tuttua.

Kartoitukseen osallistuneella neljännellä hva:lla palvelun tuottaa Osaamiskeskus, jolla on käytössään hyvät, tilavat ja toimintaan sopivat tilat. Keskuksen sisällä tuotetaan myös päivätoiminnan palveluja ja viikonloppuisin tiloja käyttää lyhytaikainen huolenpito. Päivätoiminta on kiinni viisi viikkoa kesäisin, jolloin kaikki tilat ovat loma-ajan hoidon käytössä. Henkilökunta koostuu sotealan ammattilaisista, joilla on voimassa olevat Avekki-koulutukset. Tämän hva:n joissakin kunnissa palvelu järjestetään palvelusetelillä kotiin.

2.3 OHJAUSKESKUSTELU VALVIRAN, ISAVIN JA SIUN SOTEN VAMMAISPALVELUJEN EDUSTAJIEN KANSSA

Keväällä 2023 rajoitustoimenpiteiden käytön noustessa esille kehitysvammaisten koululaisten loma-ajan hoidon palveluissa Siun soten vammaispalvelut pyysi ohjausta Valviralta ja Itä-Suomen Avilta rajoitustoimenpiteisiin liittyen useammassa eri yhteydessä. Yhteinen ohjauskeskustelu Valviran, ISAVIn ja Siun soten vammaispalvelujen edustajien kanssa toteutui 22.9.2023.

Ohjauskeskustelussa ISAVI muistutti, että hyvinvointialueella on vastuu sosiaalihuollon palvelujen järjestämisestä asiakkaiden tarpeita vastaavasti ja yhdenvertaisesti koko hyvinvointialueella.

Ohjauskeskustelussa todettiin yhteisesti, että asiakkaan palvelutarve ja asiakkaan etu ratkaisevat aina palvelujen järjestämistavan.

Valvira toi esille, että lainsäädännön mukaan rajoittamistoimenpiteitä voidaan käyttää ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, laitoshoidossa tai päiväaikaisessa toiminnassa, jos yleiset edellytykset täyttyvät.

Siun soten edustajat kuvasivat ohjauskeskustelussa haasteellisia ja turvallisuutta vaarantaneita tilanteita, joita oli ollut kesällä 2023 loma-ajan toiminnassa. Näiden puheenvuorojen jälkeen ISAVI esitti kysymyksen järjestämisvastuusta, pitäisikö hallinnollisia rakenteita miettiä uudestaan? Ovatko nämä lapset olleet oikeassa paikassa hoidossa? Todettiin myös, että henkilöstöllä oli osaamisvajetta ja valvontaviranomainen painotti työntekijöiden perehdytystä, ohjeistamista, ammatillista pätevyyttä ja koulutusta.

ISAVIn ohjaus rikoslain soveltamisesta (hätävarjelu) kehitysvammaisen lapsen käyttäytyessä arvaamattomasti ja aggressiivisesti ei voi olla perusteena rajoittamistoimenpiteiden käyttöön. Hätävarjelussa on kyse äkillisestä tai ennakoimattomasta tilanteesta, eikä siihen voida turvautua suunnitellusti rajoittamisessa.

Aluehallintovirasto ohjasi hyvinvointialueen järjestämään palvelut siten, että niissä on riittävästi asiantuntevaa sote-henkilöstöä ja osaamista myös arvaamattomasti tai väkivaltaisesti käyttäytyvien lasten huolenpidossa. Henkilökunnan ammattitaidolla ja vuorovaikutustaidoilla on itsemääräämisen toteutumisen kannalta erittäin suuri merkitys. Valvira ohjasi, että henkilökunta on perehdytettävä asiakaskohtaisesti kommunikaatio- ja ohjauskäytäntöihin, sekä lisäksi koulutettava rajoitustoimenpiteiden käyttöön. Todettiin myös, että lasten ja nuorten kohdalla kasvatukselliset keinot ovat aina ensisijaisia.

Valvontaviranomainen totesi, että itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta on tuettava ja edistettävä myös asianmukaisin kalustein, välinein ja tilaratkaisuin.

Valviran ja ISAVIn ohjauskeskustelu vahvisti tarpeen suunnittelutyöryhmän kokoamiselle ja varmisti lain mukaiset perusteet ja kehykset koululaisten loma-ajan hoidon suunnittelulle kesälle 2024 tasavertaisesti koko hyvinvointialueen kehitysvammaisille peruskouluikäisille.

2.4 SUUNNITTELUTYÖRYHMÄN VAIHTOEHTOISET ESITYKSET JOHTORYHMÄLLE

Suunnittelutyöryhmän esitykset esiteltiin vammaispalvelujen johtoryhmälle 6.11.23 Teams-kokouksessa. Työryhmä oli miettinyt viisi erilaista vaihtoehtoa palvelujen järjestämisestä niille kehitysvammaisille peruskouluikäisille, joiden kohdalla mahdollisesti jouduttaisiin turvautumaan rajoitustoimiin päiväaikaisen hoidon aikana.

Vaihtoehtoiset esitykset palvelujen tuottamiseen olivat:

1.) Tilapäisen viikonloppuhoidon palvelut muotoillaan uudestaan, joka palvelisi ympärivuorokautista lyhytaikaista hoitoa, omaishoitajan vapaita ja kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikaista hoitoa

- palvelua voitaisiin järjestää myös viikolla arkipäivisin omaishoidon vapaiden toteuttamiseksi
- palvelu siirtyisi hallinnollisesti Muksula-Pauliinan yhteyteen yhden ja saman palvelujohtajan alaisuuteen
- synergiaetu, henkilökunta voisi kiertää tarpeen mukaan eri yksiköiden välillä. MuPan resurssia vapautuisi hoidollisten lasten ja laitoshoidon tarpeessa oleville lapsille
- MuPan ja viikonloppuhoidon lasten jonoja saataisiin purettua

2.) Haasteellisille lapsille järjestettäisiin lomien päiväaikaista hoitoa MuPan satelliittitoimintona

- palvelu tuotettaisiin erillisissä tiloissa, esim. Honkalammen koululla

3.) Palvelu järjestettäisiin yhteistyössä ja hallinnollisesti päivätoiminnan tuottamana

- tarvittaisiin isompia tilaratkaisuja

4.) Palvelu järjestettäisiin kunnan ja hyvinvointialueen yhdyspintayhteistyönä kouluilla

- tarvittaisiin lakimuutos rajoittamistoimenpiteiden toteuttamisesta. Rajoittamistmp:tä ei saa käyttää edes erityskouluissa, erityisluokilla eikä koulujen tuottamassa aamu- ja iltatoiminnassa

5.) Reuna-alueiden päiväaikaisen hoidon tuottaisi koulut, päivätoiminta tai ympärivuorokautinen asumispalveluyksikkö

- järjestämisvastuu säilyisi edelleen hyvinvointialueella
- tarvittaisiin uusia, toimintaan soveltuvia tilaratkaisuja

2.5 JOHTORYHMÄN OHJAUS TYÖRYHMÄLLE

Suunnittelutyöryhmän jäsenet itse kannattivat vahvasti vaihtoehtoa numero 1, josta nähtiin olevan synergiaetua myös Muksula-Pauliinan ja Tilapäisen viikonloppuhoidon palvelujen tuottamisessa. Jari Nevanto ei kannattanut kyseistä vaihtoehtoa kesän 2024 palvelujen järjestämisessä, vaan ohjasi työryhmää jatkamaan vaihtoehdon numero 2 kehittämistä eteenpäin.

Kehittämistyön jatkojalostuksessa haasteellisille lapsille järjestettäisiin lomien päiväaikaista hoitoa MuPan satelliittitoimintana erillisissä tiloissa Honkalammen koululla. MuPan satelliittitoimintona täyttyisi lain edellytys palvelun tuottamisesta laitoshoidossa, joka mahdollistaisi rajoittamistoimenpiteiden mahdollisen käytön, jos kaikki muut lain edellytykset täyttyisivät. MuPa ei osallistuisi henkilöstön hankintaan, palvelujen esihenkilötyöhön tai palvelujen organisoitiin. Jari Nevanto ohjasi työryhmää suunnittelemaan palvelun tuottamista hyödyntäen Honkalammen koulun koulunkäynnin ohjaajien työpanosta. Sitä ennen Siun soten tulisi tehdä Liperin kunnan kanssa ostopalvelusopimus henkilöstön käytöstä.

Reuna-alueiden palvelujen järjestämistä päivätoiminnan tai ympärivuorokautisen asumispalveluyksikön tuottamana soveltuvin tiloin ei saanut johtoryhmässä kannatusta. Suunnittelutyöryhmän esitys 4.12.23 joryssä reuna-alueiden palvelujen järjestämisestä MuPan satelliittitoimintona ei saanut joryssä kannatusta.

Työryhmä jatkoi saamallaan ohjeistuksella palvelujen suunnittelua eteenpäin.

3 SAAVUTETUT TULOKSET JA JATKOTOIMENPITEET

- Kaikkien kehitysvammaisten lasten lomien päiväaikainen hoito keskitetään Honkalammen koululle ajalla 10.6.-30.7.24, Lieksaan ja Juukaan. Nepenmäen koululla ei järjestetä palvelua. Palvelu rajataan ajallisesti samalle ajalle myös Juuassa ja Lieksassa.
- Kehitysvammaisten koululaisten lomien päiväaikainen hoito rajoittamisia vaativille lapsille järjestetään Mupan satelliittitoimintona Honkalammen koululla kesällä 2024, koko koulun tilat ovat loma-ajan hoidon käytössä yllä mainittuna ajanjaksona.
- Hyödynnetään Honkalammen koulun henkilökunnan käyttöä palvelujen toteuttamisessa niille lapsille, joiden kohdalla voi tulla hoidon aikana rajoittamisia. Koulun työntekijät tuntevat suurimman osan näistä lapsista ja heidän haasteistaan. Koulun työntekijöillä on suurimmalla osalla Avekki-koulutus käytynä. Ostopalvelusopimusta ei tarvita alle 30 vrk:tta kestävässä työsuhteissa, koska kunta lomauttaa työntekijät tälle ajalle, ja he voivat hakea töitä mistä haluavat. Vapaaehtoisesti ilmoittautuneita työntekijöitä on 11 (11.1.24), joista 5 sote-alan ammattilaista ja 6 koulunkäynnin ohjaajaa. Pääosin työntekijät voivat työskennellä 1–3 viikkoa kesäkuussa, yksi heinäkuun. Anri on pyytänyt ilmoittautuneilta työntekijöiltä vahvistuksen työskentelystään sähköpostitse 2.2.24 mennessä. Rekrytointi tapahtuu TemporeRekryn kautta.
- Tilapäisen viikonloppuhoidon ja loma-ajan hoidon palveluesihenkilö hoitaa satelliittitoiminnan henkilöstön rekrytoinnin, palvelujen esihenkilötyön ja palvelujen organisoinnin.

- Mahdollisia rajoitustmp:tä vaativat lapset käydään lapsikohtaisesti läpi IMO-työryhmän kanssa palvelujen asiakaskohtaisessa järjestämisessä. Näitä lapsia on 12. Kokous on sovittu Teamsilla 2.2.24
- Satelliittitoiminnan tietoteknisiin asioihin Mediatrin osalta on sovittu Teams-kokous 19.2.24, johon osallistuvat Siun soten tietotuotannosta Arja Tukiainen, Meitan IT-asiantuntijoita, palvelujohtaja Jari Nevanto, MuPan palveluesihenkilö Janne Puhakka ja tilapäisen viikonloppu- ja loma-ajan hoidon palveluvastaava Jenna Sallinen.
- Lieksan päiväaikainen hoito järjestetään tilapäisen viikonloppuhoidon satelliittitoimintana Toukolantien tiloissa yhdelle lapselle, jolla on IMO-suunnitelmassa rajoitustmp:tä. Kati Turunen "lainaa" kesä/heinäkuuksi kaksi työntekijää, jotka täyttävät lain edellyttämät vaatimukset rajoittamisten suhteen. Vastaavasti Kati rekrytoi Temporelta työntekijän tilalle omaan yksikköönsä, jonka palkkakulut menevät kp:lle 1738.
- Kaikkien EHO:issa olevien lasten huoltajille lähetetään tiedote kesän 2024 palveluista ja niihin liittyvistä muutoksista viimeistään helmi-/maaliskuussa 2024.
- Sovitaan jatkossa vielä yksi tapaaminen maaliskuun alkupuolelle Teamsilla Katri Käyhkön, Taru Hännisen, Sanna Korhosen, Jenna Sallisen ja Anri Silvennoisen kanssa tilanpäivityksen merkeissä
- Selvitellään Siun soten mahdollisuutta järjestää räätälöidysti Avekki-koulutus kevään aikana niille työntekijöille, jotka täyttävät sote alan ammattipätevyysvaatimukset.
- Siun soten kesätyöhaku ryhmävustajille ja lähihoitajille avattu ajalla 2.1.-29.2.24 lomien päiväaikaiseen hoitoon Honkalammelle, Juukaan ja Lieksaan.
- Avataan Siun soten rekry ohjaajan ammattinimikkeellä, joka täyttää lain edellyttämät vaatimukset sote alan ammattihenkilöstä.

4 TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN JA JATKOTOIMET

4.1 HUOMIOITAVAT ASIAT ALUEELLISEEN JATKOTYÖSKENTELYYN

Siun sote sai valvontapäätöksen Itä-Suomen aluehallintovirastolta 12.1.2024 (ISAVI/4364/2023) Siun soten menettelystä kehitysvammalain mukaisen palvelun järjestämisessä koskien erityishuolto-ohjelmassa myönnettyä kesäajan hoitoa.

Aluehallintovirasto toteaa päätöksessään, että Siun soten järjestämä loma-ajan hoito ei vastannut riittävällä ja asianmukaisella tavalla alueen kehitysvammaisten lasten kesäajan hoidon tarpeisiin. Aluehallintovirasto kehottaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialuetta järjestämään järjestämisvastuulleen

kuuluvia sosiaalipalveluja sen tasoisina, että palvelut ovat sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää ja jotka vastaavat alueen asukkaiden tarpeita. ISAVIn valvontapäätöksessä hyvinvointialueella tulee olla toiminnan kannalta tarpeellisia toimintayksiköitä.

Kesän 2024 loma-ajan hoidon palvelujen järjestäminen mahdollisia rajoittamisia vaativille lapsille suunnitellulla toimintatavalla on hätäratkaisu, eikä ole kestävää kehitystä seuraavien kesien ja lomien aikaisten palvelujen näkökulmasta. Riskinä palvelujen toteuttamisessa on, että henkilökunnan poissaoloihin ei saada rekrytoitua lain edellyttämää, ammatillisesti pätevää henkilökuntaa. Palveluihin tarvitaan pysyvämpää, koulutettua henkilökuntaa integroituina muihin kehitysvammaisten lasten ja nuorten palveluihin. Ammattitaitoinen henkilökunta ja henkilökunnan systemaattinen, sisäinen kouluttaminen takaa laadukkaat, lainmukaiset, asiakas- ja työturvalliset palvelut. Näiden lisäksi asianmukaiset ja toimintaan sopivat tilaratkaisut tukevat palvelujen tuottamista Siun soten arvojen mukaisesti kohti Siun soten strategisia tavoitteita.

Työryhmän saavutettuja tuloksia tai vaihtoehtoisia esityksiä voidaan hyödyntää jatkotyöskentelyssä suunniteltaessa laadukkaita ja lainmukaisia palveluja kehitysvammaisille peruskouluikäisille lapsille ja nuorille.

LÄHTEET

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519,
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 2 §,
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220596>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 8 §,
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

Itä-Suomen aluehallintovirasto, Muistio Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen pyyntöön perustuvasta ohjauskeskustelusta 22.9.2023 ISAVI/9200/2023

Itä-Suomen aluehallintovirasto, Valvontapäätös 12.1.2024 ISAVI/4634/2023

Siun sote työohje 1.1.2022: Asiakkaan itsemääräämisoikeuden edistämisestä ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä

Valviran pp-esitys 22.9.2023 ohjauskeskustelussa Kehitysvammaisten itsemääräämisen tukeminen

PP-esitys: KEHITYSVAMMAISTEN KOULULAISTEN LOMIEN PÄIVÄAIKAINEN HOITO – suunnittelutyöryhmän loppuraportti 17.1.24

